

Crònica de la Jornada sobre Diccionarització

La Jornada sobre Diccionarització, que va tenir lloc el divendres 29 de març de 2019 a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), tenia una doble motivació. D'una banda, va servir per presentar els resultats del projecte titulat «Neologismes per a l'actualització del diccionari normatiu (NADIC)», finançat pel programa de recerca de la Secció Filològica de l'IEC, sota la direcció de Judit Freixa, coordinadora de l'Observatori de Neologia i professora de la Universitat Pompeu Fabra, i amb Josep Martines com a ponent, el qual és membre de l'IEC i professor de la Universitat d'Alacant. De l'altra, també es va aprofitar l'ocasió per celebrar els trenta anys de feina de l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra.

El projecte NADIC va néixer amb la finalitat de seleccionar i analitzar els neologismes de l'Observatori per oferir a la Secció Filològica un corpus constituït per un miler de neologismes candidats a actualitzar el diccionari normatiu acompanyats d'informacions lingüístiques i pragmàtiques. D'aquí prové el nom amb què es va batejar la jornada, que es va centrar en els criteris definits en el projecte per proposar la diccionarització d'algunes unitats lèxiques, així com en els resultats de l'aplicació d'aquests criteris. El projecte va comptar amb la participació dels diferents nodes de la xarxa NEOXOC, una xarxa d'observatoris de neologia de les diferents varietats geolèxiques del català. En concret, els participants procedien de set universitats diferents: la Universitat d'Alacant (UA), la Universitat d'Andorra (UdA), la Universitat de la Bretanya Sud (UBS) de la Bretanya francesa, la Universitat de les Illes Balears (UIB), la Universitat de Lleida (UdL), la Universitat Pompeu Fabra

(UPF) de Barcelona i la Universitat Rovira i Virgili (URV) de Tarragona.

Quant a la celebració dels trenta anys de l'Observatori de Neologia, marc en el qual s'ha desenvolupat el projecte NADIC, aquest grup de recerca va ser creat per M. Teresa Cabré durant el curs acadèmic 1988-1989 a la Universitat de Barcelona. El 1994 es va incorporar com a projecte a l'Institut de Lingüística Aplicada (IULA) de la UPF i des del 1996 gaudeix del reconeixement com a grup de recerca amb nom específic que forma part del grup IULATERM (Lèxic i Tecnologia). L'objectiu principal de l'Observatori consisteix a analitzar el fenomen de l'aparició de paraules noves o neologismes en l'ús, tant en català com en castellà.

La jornada estava dividida en quatre sessions de comunicacions en què van intervenir els diferents membres del projecte NADIC. A més, també va comptar amb una ponència a càrrec de Carolina Santamaria, cap de les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC, i una conferència de M. Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica. En més detall, el dia es va iniciar amb unes paraules de benvinguda a càrrec de M. Teresa Cabré, de l'IEC; Cristina Gelpí, de la UPF, i Josep Martines, de la UA. Tot seguit, Judit Freixa, de la UPF, va presentar el projecte NADIC. En aquesta exposició es van detallar els passos que es van seguir per complir amb l'objectiu proposat: analitzar un conjunt de neologismes d'acord amb uns criteris d'inclusió i exclusió per, finalment, seleccionar-ne el miler de paraules més diccionaritzables. Per fer-ho, es va dissenyar una base de dades que permetia inserir tota la informació considerada útil per dur a terme aquesta valoració de forma objectiva. Quant als criteris d'inclusió, es va tenir en compte l'actualitat dels

mots, la presència, l'extensió i estabilitat en l'ús, i la formació correcta de la unitat lèxica. En resum, es van establir un total de quinze criteris relatius a l'ús, la documentació consultada (diccionaris i corpus) i els aspectes lingüístics (morfològics, semàntics i temàtics).

Pel que fa a les diferents comunicacions de la jornada, s'hi van poder observar dues línies de treball, segons el tipus de dades analitzades. En aquest sentit, algunes de les presentacions es van centrar en els neologismes que són el resultat d'un procés de formació concret (com els manlleus, els acrònims, els neologismes formats per sintagmació, conversió i lexicalització, o els sufixats, etc.). D'altres, en canvi, es van fixar en altres característiques dels neologismes per dur a terme el treball d'anàlisi (com ara els neologismes especialitzats, els mots col·loquials o expressius, o els dialectalismes, entre d'altres).

Respecte del primer grup, Joan Julià-Muné (UdL) va presentar els aspectes fonètics i les repercussions ortogràfiques de la diccionarització de manlleus provinents de llengües ben diferents, com el rus, l'anglès o el xinès. L'acronímia va ser el focus de la comunicació de Caterina Martínez (UA): va proposar la denominació *amalgama* o, fins i tot, el manlleu de l'anglès *blend* per fer referència a aquest tipus de creacions, que va analitzar des d'una perspectiva lexicosemàntica i tenint en compte la teoria de la integració conceptual. Els neologismes formats per sintagmació van constituir l'eix vertebrador de les exposicions de Jordi Ginebra (URV) i Josep Vicent Garcia Sebastià (UA). Mentre que Jordi Ginebra va presentar resultats quantitatius i qualitius sobre els mots formats amb aquest mecanisme que s'havien considerat bons candidats per al diccionari

Crònica de la Jornada sobre Diccionarització

Elisabet Llopart-Saumell

Fot: Jorge Porras (UAUPF)

de l'Institut, d'acord amb els criteris aplicats en el marc del NADIC, Josep Vicent Garcia Sebastià va analitzar la gènesi del significat fraseològic a partir de l'estudi del sintagma *ser de pa i fonteta*, entre d'altres unitats similars. Per la seva banda, Mercè Lorente (UPF) va presentar un treball centrat en els casos de conversió i lexicalització, és a dir, en aquells neologismes que presenten un canvi de categoria gramatical i que, per tant, tendeixen a passar desapercebuts. La sufixació també es va explotar en dues presentacions amb dos enfocaments ben diferents. Elisabet Llopart-Saumell (UA-UPF) va estudiar els neologismes d'aquest tipus que constitueixen variants morfològiques respecte d'unitats ja documentades al DIEC2, perquè, tot i l'oposició de la lingüística teòrica, es tracta d'un fenomen corrent a la llengua. En canvi, el sufix *-aire* va ser el fil conductor del tema exposat per Josep Martines (UA), ja que va dur a terme un estudi diacrònic sobre l'ús d'aquest sufix en la llengua catalana. Per fer-ho, va iniciar un recorregut històric des del segle XIII, amb el mot *paraire*, fins al segle XXI, amb *tuitaire*. Carli Bastida (UdA) i Amor Montané (UPF) es van ocupar de la diccionarització dels neologismes formats a partir d'un nom propi. Així doncs, van revisar tant els mots derivats de noms propis com altres unitats que contenen un nom propi o que consisteixen en un neologisme semàntic a partir d'un nom de marca registrada. Finalment, Ivan Solivellas (UPF) va analitzar la presència dels diferents processos d'innovació lèxica entre els neologismes inclosos (d'acord amb els criteris aplicats al NADIC) per actualitzar el diccionari de l'Institut, la qual cosa va permetre apuntar algunes tendències de diccionarització segons els mecanismes de formació.

Pel que fa a les comunicacions dedicades a altres aspectes sobre la diccionarització dels neologismes, Rosa Estopà (UPF) va encetar la primera sessió amb una presentació

dedicada a l'actitud del diccionari davant dels avenços. D'acord amb una revisió històrica i diacrònica dels textos de premsa, s'observa com avui els diaris generalistes contenen més termes que en el passat, en què s'optava per utilitzar mots d'àmbit general en comptes dels termes concrets. La neologia col·loquial i expressiva també es va tractar en dues comunicacions. Elisenda Bernal i Martí Freixas (UPF) es van centrar en la diccionarització de la informalitat i, en concret, dels neologismes col·loquials. En aquest sentit, en van destacar dos aspectes: la baixa presència de col·loquialismes actuals al diccionari i la poca informació que aporten les etiquetes utilitzades per marcar aquest tipus d'unitats. En canvi, M. Isabel Guardiola (UA) va parlar de la diccionarització de diferents recursos expressius, com ara les interjeccions. També es van tractar els dialectalismes, ja que, com va explicar Maria Gené (UIB), aquest tipus d'unitats s'han convertit en neologismes per efecte del criteri lexicogràfic. Per acabar, Ona Domènech (UOC-UPF) va reflexionar sobre els reptes actuals en la diccionarització de neologismes en el marc de la societat de la informació i el coneixement.

A la tarda, la quarta sessió de comunicacions es va iniciar amb la ponència de Carolina Santamaria, titulada «Anàlisi i selecció de neologismes per al DIEC». En aquesta presentació es van donar a conèixer els criteris que es van tenir en compte en l'elaboració del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, del 1995, per decidir les paraules noves

que s'havien d'incloure en aquesta obra. En concret, es van mostrar exemples de fitxes elaborades per les Oficines Lexicogràfiques que posteriorment eren avaluades per la Secció Filològica. Aquestes fitxes proporcionaven informació lingüística i d'ús que resultava essencial per a la posterior votació dels membres de la Filològica. Finalment, la jornada es va cloure amb una conferència a càrrec de M. Teresa Cabré que portava el títol «La lexicografia institucional: cap a un diccionari inclusiu i cooperatiu». La conclusió principal del tema tractat en aquesta conferència de clausura va girar entorn de la rellevància del diccionari institucional, com a obra lexicogràfica en llengua catalana, perquè les diferents persones del conjunt del territori s'hi puguin veure reflectides i, per tant, s'hi sentin identificades. D'acord amb M. Teresa Cabré, aquest fet, en comptes de dividir el català, l'enforteix, perquè d'aquesta manera és reconegut per tots els seus parlants.

En definitiva, la Jornada sobre Diccionarització, que va aplegar un centenar d'assistents, va ser un punt de trobada per avançar en la definició de criteris objectius per a la inclusió de noves paraules al diccionari. D'altra banda, també va permetre reflexionar sobre el paper del diccionari i, en concret, del diccionari institucional, en el marc de la llengua catalana i els seus parlants.

ELISABET LLOPART-SAUMELL
Universitat d'Alacant
Universitat Pompeu Fabra